

Színház.

Fáy Szeréna.

1865—1934.

Madách remekének színpadi fél-százados ünnepe után egy héttel ki-dőlt Paulay nagy művészegyüttesé-nek egyik büszkesége, a Nemzeti Színház tragikai műsorának ötven évet meghaladó időn át egyik osz-lopa. Az *ember tragédiája* bemutató-ján ő mondta el Mihály főangyal himnuszát az Erőhöz, egy évvel utóbb pedig — Jászai Mari közvetlen örökében — a tizenkilencéves szí-nésznő már Éva sokszínű alakjában lépett a közönség elé. Ezzel a szerep-pel azután évtizedek során harmad-félszázánál több estén jelent meg a lámpák előtt, többször, mint a szín-ház Éváinak hosszú sora együtt-véve.

Jászai Mari hősi méretű nagysága, lobogó képzelete mellett kibonta-kozni, elfogadtatni, sőt méltányol-tatni valóban nem volt csekélység. Fáy Szeréna mindezt elérte, helyét mind a nézőtér, mind a kritika sze-mében becsülettel megállta még azok ban a feladatokban is, melyekben nagy elődjének emlékével kellett meg-birkóznia. Elérte azzal, hogy nem összehasonlítgatásra nógató utánza-tot adott, hanem maga is lelket és tehetséget, önerejét és előkelőt. Feje-delmi alakja, megejtő szépségű dekla-mációja a színpad klasszikusainak ígét mintegy piedesztálra emelte, aki tőle *Csongor és Tündé*-ben az Éj cso-dálatos monológját vagy *Troilus és Cressida*-ban Cassandra baljós pátho-szú révületét csak egyszer is hallotta, az szó és lélek együttes szárnya-lásának el nem feledhető ígétetébe került.

Pályájának végső szakában a rea-lista színpadi ábrázolás területén is megmutatta erejét, tekintélyes anya-szerepeiben, polgárosszonyok mar-

káns alakjainak egész sorával teljes hitelű tolmácsolójává lett a hétköz-napok grandiozitásának. Az *Elné-mult harangok* Todorescu pópánéja maga volt a kicsattanó életvalóság, Hauptmann *Bundá*-jában pedig a tolvaj mosónő, Wolfné rajzával egyi-két nyujtotta az utóbbi évtizedek legkülönb és legmélyebben járó ko-mikai alkotásainak.

Halála a magyar színésznevelés-nek is fájdalmas vesztesége, elköltö-zésében növendékei a bölcs tanító-mester ajkának s a szeretettel gyá-molító mentor szívének megnémulá-sát kettős gyásszal siratják.

Emelkedett emberi lélek szállt el vele: Fáy Szeréna nemes és erős volt nőnek is, s minden sorsfordulat-ban az volt *magyar* asszonynak! Neki szól a nemzeti imádsággá lett magyar *Híszkegy* ajánlása, akinek a vörös örület napjaiban is volt bátorsága az elhunyt kartársa koporsóját magába-fogadó sírgödörbe — nemzetiszíni szalagot vetni utolsó üdvözetül.

Körben.

W. Somerset Maugham *vigjátéka a Nemzeti Színházban.*

Maugham színpadjainknak gyakori és mindig szívesen látott vendége. A Nemzetiben most először jut szóhoz, egy régibb komédiájával, mely-ben kevés a színházi «izgalom» s az egyéb darabjaiban megszokott exoti-kumnak is legfeljebb az egyik, gyar-mati ültetvényvirányokról ideszaba-dult figurában van némi nyoma. Ez a nyers és heves gumiültetvényes fogja ostrom alá a fiatal asszonyt, éppen akkor, mikor a férj szüleinek harminc évvel ezelőtt, asszonyszökte-tési botrány közepette lezajlott «há-romszög»-ügye a szereplők váratlan találkozása alkalmával a fiatalok közt támadóban levő újabb háromszög-

eset részére, mintegy «szíves mihez-tartás végett», siralmas megvilágításban idéződik fel a multak ködéből. A lecke nem fog a mai nemzedéken, hiába látják maguk előtt az egykori láng áporodott és fojtogató füstjét; hiába, hogy a vesztésébe könnyebb a férji beletörődés, mint évtizedeken át hősiesen elviselni a nőhódítói diadalt: az élet körbenforgása meg nem áll, a maiak semmit sem tanulnak a tegnapiak tapasztalatából, élnek örök jogukkal, hogy ők is elronthassák az életüket és kihívassák saját külön végzetüket.

Fanyar életszemléletet kapunk, de az angol rezignációnak jótékony fátylával gondosan enyhítgetve. A darab legjobb leleménye az öregek hármasa. Kétünő ötlet volt egyszer a megszo-kott szindarabvégek után is újra szét-vonni a függőnyt: hadd lássuk a híres «nagy szenvedély»-ek törté-netének eddig oly gyanusan titkol-gatott utolsó fejezetét! A villám-sujtotta férjet begyógyult sebével és kárörvendő derűjével; az együgyű gyermekasszonyt, ki a gyermekség-ből már rég kilábolt, az együgyűség-ből máig sem, s végül a «szerencsés» szívablót, ki szerencséjének karrier-jével, egész tönkretett életével adja meg az árát. E három embersors tük-rében aztán az ágaskodó fiatalok szörnyű szerelmi problémája is meg-kapja azt a mulatságosságán túl gon-dolkodásra is készítő megvilágítást, mely a nemesebb vígjátéki hagyomá-ny sajátja.

Ódry Árpád finom rendezői irá-nyításában az előadás is ezt a jó ha-gyományt szolgálja. Az élen ebben is az «öregek» járnak. Márkus Emilia éreznivaló örömmel, felvillanyozott becsvággyal mutatja meg a «bal-lépése» idejének stílusában önmaga fonákjára fordult örök «babaasz-szony»-t. Elragadó a humora, csodá-latbaejtő a színessége. Ódry csupa fölény, őszi derű és természetes

úriasság. Kürthy György karikatúrát ad, de minden mozzanatában gazdag lelki fedezettel. A lélekrajz finom ki-dolgozásával juttatja jelentékenység-hez Uray is a fiatal férjnek színé-szileg cseppet sem hálás szerepét. A teherbírás próbáját egyelőre csak a szerelmesek: Rápolti Anna meg Perényi nem állják meg eléggé. Amannak jó hangjai, biztató játék-részletei is vannak, de sokszor még túljátszásba téved, emeből a szere-péhez megkívánt nyers férfiaság me-rőben hiányzik, amit csinál, csinált-ságnál: mimikai fintoroknál és hang-tornánál alig több. Salgó Ernő szö-vege a legjobb fordítói színvonalon áll.

Rokonok.

Móricz Zsigmond vígjátéka a Nemzeti Színházban.

Utóbbi évekbeli legjobb regényei-nek egyikéből kanyarította színpadra a szerző ezt az ujdonságot. Alapos kanyarodót tett, míg a pisztoly-dörrenéssel végződő regényt ezzé a rezesbandás polgármesterválasztásba torkolló komédiává «átköltötte». Ki-csiny ország: rokonország — ez a tétel ott is, emitt is, csakhogy a re-gény a rokoni érdekektől fojtogatott hivatali becsület kálváriajárását mu-togatja, a vígjáték meg csupán — színpadi helyzeteket akar belőle ki-csiholni. Móricz váltig erősködött, hogy nem alakított át ő semmit: megírta a témát újra, máshogyan — ennyi az egész. Kötve hiszünk neki. A darab az első feldolgozás nyomait igen is erősen mutatja. A szürke levéltárnokságból főügyési minden-hatóságba csöppent Kopjás Pista története az ügyesen és színesen meg-írt első felvonásban a színpadon is úgy van elindítva, hogy szinte nyíl-egyenesen a tragikai vég felé kíván-kozik. A továbbiakban az író már csak azon mesterkedik, hogy témá-jának méregfogát — minél kelleme-

sebben zsongító érzéstelenítéssel — kirántsa. A második felvonásban a rokonság-téma színpadi kizsákmányolása hovatovább kimerül, s mivel komolyabb konfliktusnak a szerző óvatosságából támadnia nem szabad: a regényben olyan magyarán kimondott városi panamákat itt jobbára csak úgy körüliskurálják és elepizódoskodják. A harmadik felvonás pedig a szó legteljesebb értelmében — hiányzik. Helyette előbb egy Móricznál éppen nem szokatlan házastársi civakodást kapunk, ezúttal bohózati hangnemben, a becsipett férj testi-lelki levetkőztetését a kardos menyecske által, aki kilométerszámra prédikál s erkölcsi oktatását a sűrű refrénül visszatérő «nyavalyát», «frászt» és «dögöljenek meg»-féle, üdítő természetességű szólammal juttatja némi nyugvópontokhoz, majd pedig nyámnyila hősét hirtelenül fölfelé buktatja, egyenest a polgármesteri székbe, mire a kapzsi rokonság lepkeáncba is újra megindul — s Móricz akár elülről kezdheti a darabírást, mert az elhajított bumeráng megint visszaperdült a markába.

Ne kívánja a kritikától, hogy mérőben színpadi számítását irodalmi felülvizsgálattal ellenőrizgesse. A regénynek tisztelet, a többi néma csend. Csak a színház jeles munkáját illeti meg föltétlen elismerés. Az ilyen vidékivárosi légkör ott mindig pompásan megeremtődik, ennek Csathó Kálmán kipróbált mestere. S az együttesből is mindig valóságos külön Móricz-garnitúra telik ki: a férfias kedvességű Petheő Attila, a csöppentetten magyaros vérmérsékletű, üdítő bájoságú Somogyi Erzs, az epizódban is kariatidvállú Rózsahegy meg Vaszary Piroska, a fegyelmezett ravaszságú Lehotay, a mindig egyéni ízű Sugár s a népes «társadalom» többi apraja-nagyja egytől-egyig kedvében jár az írónak s kedvére a szórakozni-

vágyó közönségnek. Együttes munkájuk az értékesebb-hamisításnak valóságos remeke.

Fizető vendég.

Góth Sándor vígjátéka a Vígsházban.

Vígjáték? Ezt maga a derék színezszerző sem igen hiheti el. Dehogy is gondolt ő egyébire, mint felelőtlen, gondtalan, sőt gondolattalan szórakoztatásra. Felkapta Ivor Novello szerzői ötletét — ki különben ezt az ötletet maga is meglehetősen sokadik kézből «szerezte»: a pénzzel bélelt, de bárdolatlan emberek (ez esetben megtollasodott budai svábok) jószándékú, de kétbalkezű viselkedését a születési előkelőségek (ez esetben elszegényedett főméltóságú hercegnők) portáján s a végén közmegelegedésre mindent «jóra fordít» azzal, hogy a kékvérűeket a nemkékvérűekkel keresztül-kasul összeboronálja. Bohózati routineja tagadhatatlan, a neveltetés petárdáit mindig úgy tudja elhelyezni, hogy a kívánt helyen és időben robbanjanak. Jobb is lett volna ennyivel beérnie. De a második felvonásban nem bírta megállni, hogy egy kis jófajta demokratikus «korunk szava»-t is meg ne kockáztasson, aminek írói őszintesége több mint kétséges, viszont az őszinte bohózati szándéknak sokat árt. Az izlés tükrének sem éppen mondható a darab, elég sok durvaság is megakad benne, holott nyilván érezni, hogy a szerző ilyenkor nem oda lyukadt ki, ahová igyekezett, csak az így vagy amúgy *hatásosnak* vélt színpadi helyzetek csábításának nem bírt ellenállni.

Az ilyen törekvésű munka már fogantatásában is tisztára szerepdarab. Magának is, feleségének is valami egészen szokatlanul hálás feladatot szánt itt a szerző, de végül e részben is valamelyes kelletlen túlbuzgalomba esett. A két szerepet egy kissé agyonírta s azután mind a ket-

ten egy kissé agyon is játsszák. Meny-nyivel többet szoktak ők nyújtani máskor, a más szerzők darabjaitól kínált — kevesebből! Az együttesből tiszteletparancsolóan kiemelkedik Makay Margit gögös és finnyás hercegnője. Ez a nagytehetségű színésznő itt valósággal a semmiből teremt. Egy félig-meddig megütött alaphangból kiindulva a lélek egész szimfoniáját zendíti fel. Mozgása, értelmi és izlésbeli fölnye, a vaskos tapintatlanság jelenetében a szubtilis lélek sértődöttségét visszatükröző remek arcjátéka: legmaradóbb színpadi élményeink közé tartozik. Peéry Piroska is mestere annak, miként lehet egyetlen jelenetben alakot, jellemet, sőt életsorsot feltárni; a jelenete végén felcsattanó taps már nemcsak a kitünő színésznőt, hanem a valósággal személyes ismerősünké lett, eredeti és egyéni «Fonzi grófnő»-t is búcsúztatja. Turay Ida most is mint a nyájas korlátoltság specialistája jeleskedik. Hasonló területen valóságos meglepetésszámba megy Hajmássy Miklós tartózkodó jóízűsége; a fiatal művésznek ez idáig talán legfigyelemreméltóbb munkája. A rendezést szintén Góth Sándor látta el — mondjam-e, hogy a legteljesebb odaadással?

A párizsi vonat.

Zsolt Béla színműve a Magyar Színházban.

A kispolgár «Wunschtraum»-ja ez, azé a pesti kispolgáré, akinek lelki-sége ránknézve olyan rejtélyes és tőlünk olyan idegen, akár a Marslakóké, de Zsolt Bélának örök s úgyszólván egyetlen írói tárgya. A textil-dzsungel és szőrmesivatag területéről gyűjtögeti alakjait, kiknek mintaképei e darabok előadásain a színházi zsöllyékből és zártszékekről részesülnek a «gnóti szeauton» malasztjában.

Az *Oktogonban* honi talajra szo-

ritva, egymás lelki kisugárzásában találkoztunk hősietlen hőseivel, most egy ilyen «oktogoni» aranyifjút a nagyvilág és nagy élet forgatagába lök ki, ott figyelni annak megrázkódtatásait és lelki ráfeleléseit, hogy a végén ott is arra az eredményre jusson, hogy: a viharos kalandok hősiségét sem az ilyen nádorutcai Kelemen Leók számára találták ki.

A keret: egy racionális és minden igényt kielégítő házassági terv, mely végül valóra is válik. Közbul zajlik le a barátságos képű kis-életből a talányos arcú nagyéletbe kívánczó völegénynek félig akart, félig csak adódó élménye a zürichi szálloda finom-vegyes környezetében. A romantika itt hozzá egy szép, homályos multú és még homályosabb jövőjű leányanyának személyében köszönt be s Leó belekóstolhat mindabba, ami jól szabályozott és biztos mederbe terelt pesti élete folyásába torlaszul aligha sűrűsödhetnék össze. Az élet szabadúszóinak ebből a hinárosából a végén ösztönösen visszakívánczik az Oktogon-környék Ararát-hegye felé. A rejtélyek nője utóbb Genfben merényletet követ el a maga balti hazájának diktátora ellen, de Leó erről már — hál' Istennek — csak az Oktogon-kávéház békés menedékében értesül. Ám sütögessék el a pisztolyokat mások, ő még a nagy útra is — megtöltetlenül vitte a magáét.

Korábbi darabjaiban a szerző szorosabbra fogta a szálakat, most bármily «szenzációs» fordulatokkal operál is, alapjában meglehetősen állóvízben evez. Keretének minden-napiságában több az élet, mint a kalandregény jócskán papirosizú szövédéjében. A nagy szenvedélyek asszonyát eléggé egyhangú mozzanatokban szerepelteti, s a szép és hatásos megjelenésű Lázár Mária játéka is túlságos passzivitásban reked el. A Törzsre bízott szerelmi kalandorban is jobbra a füzetes

regények emléke kísért, a művész maga sem igen találja meg benne az alapot, amire építsen. Legbiztosabb rajz a Kelemen Leóé, ezt a tehetséges Ráday Imre ki is tölti igazi élettel és egyéni szeretereméltósággal. Kabos — mint mindig — az eszköztelenség nagy virtuóza. Peti Sándor is lényében hordja az apró fordulatok nagy hatáselemeit. Pillér Vera új név a színlapon s új ígélet a színpadon: benne a «mai típusú» lányalakok megfelelő hitelű színpadi tolmácsolóra lelhetnek.

Dr. Praetorius sebész és nőorvos.

Kurt Götz komédiája a Belvárosi Színházban.

Vígszínházi *Hókuszpókusz*ából emlékszünk ez újdonság szerzőjére, ki ezúttal is jobbára afféle színpadi hókuszpókuszt művel. Egy jól megírt, szokatlanul nagyméretű szerep körül forgatja a dolgokat, mindennapi értelemben vett logikával seholsem élve, azzal inkább szándékosan játszva, bűvész módjára dobálódzva. Ezzel az alakkal az orvosi nagyképűségnek, korlátoltságnak és kenyéririgységnek mutogat számárfüleket, ami Molière költőtárs óta meglehetősen népszerű vígjátékírói kedvtelés. Az ő iskolájában maga a rettenetes Shaw is megfordult, Götz pedig már Shawtól is vett néhány különórát.

Eléggé fogékony tanítványnak bizonyul: a *frappirozás* fogásait jól elsajátította s valamennyi színpadi képében ügyesen él velük. A humorral és életvidámsággal álkuruzslói gyakorlatot űző emberséges érzésű

orvos alakját vonzóvá és sokszínűvé bírja tenni s a színésznek — már csak önzésből is, hisz a szerepet eredetileg önmagának írta! — ritka gazdagságú játékkalkulát teremt. Nálunk Beregi Oszkár vállára nehezült ez a feladat, de az örvendetesen megtisztult és megnemesedett tehetségű művész a nekifeszülés verejtékéből semmit sem éreztetett, hol a meleg humornak, hol az éles szatírának fényében villantotta felénk a fordulatokat, melyeket az egyéniség erejével az itt nehezen elérhető, de feltétlenül elvárt egységbe fogott össze. Talán csak hangosságát kellene itt-ott mérsékelnie, fölénye a nyugodt és cirógotóan meleg szőejtésben csak annál nagyobb nyomatékkal érvényesül.

Rajta kívül színészileg különösebben számottevő feladat úgyszólván senkinek sem jut. Legfeljebb a vendég Maklárý Zoltán kap hatásos, noha alapjában teljesen egyhúrú alakítanivalót a laboratóriumi szolga kriptaszagú szerepében. Harsányi Rezső a ponyvaíró Watson figurájának diszkrét megformálásával, Baróti József az orvosi fegyelmi bíróság elnökének alakjában, pompás maszkjával és fegyelmezett játékkal tűnik ki. A hölgyeket a szerző elég mostohán bocsátja útra. A liliumutcai spanyol nővel az ifjú Végh Sári nem sokra jutott: «csattanó»-ra felépített jelenetét túlságosan elidegeskedte.

Sebestyén Károly kitűnő fordítása valósággal rangemelésszámba megy, nemkülönben a Hermán Richárd friss és ötletes rendezői megoldása.

Rédey Tivadar.

Képzőművészet.

Molnár C. Pál.

Az új magyar festők egyik legnépszerűbbike, Molnár C. Pál gyűjteményes kiállításon mutatta be újabb munkáit a közönségnek. Képek és

rajzok roskadásig megtöltötték az Ernst-Múzeum termeit, jeléül annak, hogy termékeny alkotó, könnyen, szinte vidáman fest s a derűs, játékos életöröm valóban kicseng valamennyi alkotásából. Nem csoda, hogy